

עשרת הדברים

עם פירוש ר' אברהם ן' עזרא מונה עם רב העינין ע"י יוחיזן מירקילוס מורה
לשון הקדש. בשיבת פאריס במצות המלך קארולוס התשיעי י"ה
נערס בב' רוברטוס קטיפנס הדוטס שלו שנת ש"ו
לפ"ק מה בע"ס העיר הגדולה
וחאס בצעתי.

Decalogus Præcepto-

RVM DIVINORVM, CVM
pulcherrimo & doctifs. commentario Rabbi
Abraham Aben Ezra.

Accedet Latina interpretatio per Io. Mercerum
Regium linguæ sanctæ professorem.

Item Targhum Onkeli in Decalogum, in eorum gra-
tiam qui Chaldæa cum Hebræis conferre cupiunt, re-
cens punctis iuxta analogiam Grammaticam nota-
tum per eundem.

ר

נדפס מחדש ע"י הוצאת מקור

ירושלים, תשל"ב

עשרת הדברים

עם פירוש הרבי אבן עזרא:

וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר:

וידבר אלהים ^ז וז שאלו קצות בפרשה הזאת אמרו רבים כי השני הדברי' לכרס אמר השם ועדותם שכתוב בדבור ראשון חנכי " חלהך ובשני כי חנכי " חלהך אל קנא ובשלישי כתו את שם " חלהך גם את אשר ישא את שמו לשוא ולא אמר שמי ובדביעי כי שעת ימים עשה " וגו' על כן ברך " ובחמישי אמר אשר " חלהך ונתן לך ויש לשאול איך יספר דבור חנכי בעשרת הדברים כי הוא המטוה והנה אינו מצות עשה ולא מצות לא תעשה ונאלות קצות מאלה והנה חנחנו נקראו זו הפרש' שהיא פרשת ושמע יצאו ראשונה ופרשת ואפתחן שניה והנה ראינו כי מתחלת חנכי ועד סוף את אשר ישא את שמו לשוא חין שני בין שתי הפרשיות ומתחלת זכור עד סוף עשרת הדברים שני ככל מקום בראשונה זכור ובשנית שמור גם שם באחרונה תוספת כאשר עך " חלהך בראשונה ובהמתך ובשני' תוספת ושורך וחמך והקשה מכל אלה כי בראשונה כתו טעם שבת כי שעת ימים עשה " את השמים ואת הארץ ואמ' עוד על כן ברך " את יום השבת ואלה הפסוקי' אינם כתובים בשנית רק טעם אחד וזכרת בני עבר היית בארץ מצרים ואמ' באחרונה על כן עך " חלהך לעשות את יום השבת בראשונה כתוב שכר כבוד אב ואם שהיא למען יאריכון ימך וכן בשני רק הוסיף למען ייטב לך גם הוסיף בכבוד אב ואם כאשר עך " חלהך בראשונה כתוב לא תרע לא תנחף לא תגנב לא תענה ובשנית בתוב לא תרע ולא תנחף ולא תגנב ולא תענה בראשונה כתוב עד שקד ובשנית עד שוא בראשונה כתו לא תחמוד בית דעך לא תחמוד אשת דעך ובשנית לא תחמוד אשת דעך ולא תפאזה בית דעך בראשונה חין כתוב שדהו ובשנית כתו שדהו בראשונה עברו ואמתו קודם שורו וחמורו ובשנית שורו וחמורו לפני עברו ואמתו ובראשונה כתו וירבד אלהים את כל הדברים האלה לאמר ובשנית את הדברים האלה דבר " אל כל קהלכם וכאשר חשט בדברי חל מה אמ' על ככה מצאנו שאמרו זכור ושמור בדבור אחד נאמרו וזה הדבר קשה מכל הקושיות שהיו לנו כאשר חרש וחלילה חלילה שאומר שלא דברו וכונה כי דעתנו נקלה כיגר דעתם רק אנשי דוריעו יחשבו כי דבריהם כמשמעם ואינו כן כאשר חרש בסוף אחד שאזכיר הקושיות ובאחרונה חרש הדרך ישרה

ז' דא' עסו
כתו

דברי ה

פ'י אבן עזרא

להסיר כל הקושיות והשאלות שבטראה הזאת ולא יתכן שיאמר זכור ושמור
בכת אחת רק במעשה גם והנה ערה כי גם כאן יש לשאול למה לא נכתב
בראשונה זכור ושמור וגם כן בשעת נהיה מה עשה בחוקם הטקוקי' אם נאמרו
בכת אחת כמו זכור ושמור למה לא הזכירו זה האל כי יותר יש לתמוה איך
נאמרו במעשה גם טקוקי' רבים בכת אחת ואין טעמם שזה כמו משתי מלות
שטעמם אחד ושזה שתהיינה נאמרות בכת אחת ואין יאמר השם כאשר טך יי'
אלהיך ועוד מתי טה לטעו זה המעמד על כבוד חב וזה והנה אין כתו' בראשונה
למען ייטב לך אם כן אמר זה ולא אמר זה ואין יאמר ולא תנאף בו' וגם לא
תחמוד בית דעך ובשעת לא תחמד אשת דעך ועוד איך יאמר עבדו ותמתו ואחד
כן שורו וחמורו ויאמר בכת אחת הטך הדבר ואין הדעת סובלת כל אלה
הרבים והקצה מכל מה שהוכרתי כי כל פלא שנועה על ידי משה יש למקנתו
דמיון והמשכיל יבין והנה זה הדבר הטלח ופלא שהשם דבר זכור ושמור בכת
אחת והיה ראוי להיות זה כתוב ומשורש בתורה יותר מכל האותיות והמוטטים
שנכתבו וזה אמרו אין דבור השם כדבור כל אדם הנה איך הביעו ישראל דבור
השם כי קאדם אם ישמע זכור ושמור בכת אחת לא יבין לא זה ולא זה ואפי'
מלה אחת כמו זכור אם לא ישמע הו' לטעו הכף והליש לא יבין מה רכר המדבר
והנה ידענו כי הרגשת העין נכבדת מהרגשת האוזן כי ידענו בראיות גמורות כי
רגע הראות הכרק לעין הוא רגע הרעב רק העין ראתה מרחוק והאזני מביא
הקול אל האוזן והליכתי לחט ולא יגיע אל האוזן רק אחר עבוד הרגע והאותיות
שקאדם מדבר בס דמוסת נכתב באזני על דרך מוצאם מהחמשה מקומו' לא
על דרך המכתב שהוא ביד כן אדם והנה כל אות הו' נכנס באוזן קודם כף
ויא' ליש והנה אם נאמר פלא היה שנאמר זכור ושמור בכת אחת איך תשמע
האוזן ואם נאמר גם פלא היה שתשמע האוזן שתי מלות בכת אחת שלא כמנהגה
לשמוע שתי אותיות למה לא הזכירו זה חכמי' ול' שהוא כבר מן הדבור בכת
אחת ומה עשה בקושיות הנשאלות משעני הטקוקים שאין טעמם אחד כמו זכור
ושמור והכתוב בשעיה ולא בראשונה גם איך נתקן לא תחמוד בית דעך עם ולא
תחמוד אשת דעך גם ההזכיר ולא חובל לטעו לך כל אלה ער ששמש לך
מוקד דרך לשון הקדש והשם הוא ערי ויודע סודי כי לולי שהוצרתי לטעו אלה
הקושיות הייתי מחריש ולטעו ששמש אתקן דבריחול' אמר אברהם הבחבר
משפט אנשי לשון הקדש טעם יבארו דבורם באר היטב וטעם יאמרו הטך
במלות קצרות שיוכל השומע להכין טעמם ודע כי המלו' הם כגופות והטעמים
הם כנשמות והגוף לנשמה כמו כלי על כן משפט כל החכמים בכל לשון
שיאמרו הטעמים ואינם חוששים משניי המלות אחד שהם שוות בטעמן והנה
ראשית ד' אין לך דמיונות אמר השם לקין ארוד אתח מן האדמה כי תעבוד את האדמה
לא תסוף תת כחה לך נע ונר תקיה בארץ וקין אמר הן גרשת אותי היום מעל
פני האדמה ומי הוא שאין לו לכ יקשוב כי הטעם אינו שזה בעבור שני המלות
והנה אמר חלעור הגמיתני נא והוא אמר ואומר חליה השקיע נא אמר משה

בכור הצני אשר בבית הכבוד וכתוב בכור השפחה אשר אחד הרוחיס ומשה
הזכיר התעלה במשנה תורה שהתעלל על ישראל בעבוד העגל וזיעה דומה לתעלה
הטכרת במרצת כי תשא למי שאין לו לב להבין והכלל כל דבר שני כמו
חלום פרעה ועבוכר עז ואחרים רבים תמצא מלות שנותקת הטעם עזה וכאשר
אמרתי לך שפעם יאחזו דרך קצרה ופעם ארוכה כך יעשו פעמים להוסיף אות
משרת או לברוע אותו והדבר שזה אמר השם תכלת וארגמן ומשה אמר ותכלת
וארגמן אמר השם חבני שהם ומשה אמר ואבני שהם וכאלה רבים ושנים
נכונים כי הכתוב בלא וי' אחו דרך קצרה ולא וי' יוק גם הכתוב בוי' לא וי' יוק
בעבוד שהוסיף לבאר והנה הוי' שהי' ערשית במבטא הנה אין אדם מבקש לו
טעם למה יבדע ולמה נכתב ולמה נספך כי זה וזה נכון והנה על הערש
שיבטא בו לא נבקש עליו בכתב טעם אדם כן למה נבקש טעם בנח העולם שלא
יבטא בו כמו מלת לעולם למה נכתב מלא או למה נכתב חסד והנה בני
הידוד יבקשו טעם למלא גם לחסד ואילו היו מבקשים טעם לחסד מהם או
שהמנהג היה לכתוב הכל על דרך אחד הייתי מחריג והנה חסד לך משל אמר
לי אדם אחד כתוב לדעך וזה כתוב אי טלע אוקבר לעולם ובתבתי גלעי בלא
וי' ואהבך גם כן לעלם חסד ובא דאוכן ושאלע למה כתבת חסדים ואני אין לי
ערך לכתוב רק מה שאמר לי ואין לי חפץ להיותם מלאים או חסדים אולי יבא
לוי ויודיעני איך לכתוב ולא חרנה להאריך רק המשיביל יבין ועתה אשרש לך
השאלות הנזכרות דע כי עשרת הדברי' כאשר הם כתובים במשנה הזאת השם
אמרם כלם כי כתוב וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר ותחלתם חבני
וקטם כל אשר לדעך וגם משה אמר כאשר הזכיר עשרת הדברים בשעת את
הדברים האלה רבד " את כל קהלכם ואי' הטקס ביניהם ועוד כאשר נכתבו
כלם בחצבע אלהים כן אמרם השם כלם והערות שהביאו שהכתו בדכו' השלישי
והדביעי והחמישי אינו על דרך המדבר יש להשיב אחרי שקבלת זה השם להיות
לך לאלהים על כן אמר לא תשא את שם " אלהיך לשווא גם כי ששת ימים
עשה " ועוד כי משפט אנשי לשון הקד' לרבר ככה כתוב לא ילין חלב קני ואחריו
כתוב תביא בית " אלהיך ורבים כאלה והאומרים כי רבוד חבני אינו מעשרת
הדברים בזה נחלקו יש אומ' לא יהיה לך הוא הרבוד הראשון והשני לא תעשה
לך עגל וזה אינו נכון כי מענין אחד הוא זה וזה בין בכתב בין בגלוי בין
באמונת הלב בין במעשה והנה ברבוד וכוד אתה וכך ובתך בספר ובגלוי
והכל משה אחת ואחר' אמרו כי לא תחמוד בית דעך רבוד תשיעו והרבוד
עשירי לא תחמוד אשת דעך וראיתם כי השם אמר פעמים לא תחמוד כי תחמוד
הוא על שני דברים הא' יוצא למעשה כמו בול וכמוהו ולא יחמוד איש את
אדניו ששם זה תחמוד בלב היה אי' דעה ולא תחמוד השני הוא בלב על כן
הנזכר משה לערש לא תתאוו גם זה דברי הכל כי מה טעם יזכור הגול עם
הבית לבדו והנה לא הזכיר האחר' עמו והנה חסד לך מדברי משה דאיה שאלה
לא רבדו וכו' והנה השם אמר לא תחמוד בית דעך ומשה אמר לא תחמוד

אצת רעך ולפי דעת אלף תחמוד השע הכתי' בעדש' הוזת הוא כלב והדאשון
 גולת הכי' והנה משה הטך הדבר כי אמר עם ולא תתאזה בית רעך ואמר עם
 ולא תחמוד שהוא הגול אצת רעך והנה נצחת טעמים והאמת כי דבור ארכי
 הוא הראשון כאשר אפשיט במקומו ועתה אדבר על זכור ושמוד דע כי
 הטעמי' הם שמורי' לא המלו' והנה ינחק חביע אמר לעשו בעבור תבדך נשי
 בעדס אמות ורבה אמה ליעקב אצמעה שאמר ואבדך לטע' " לטע מות
 והנה לטע מות כמו בעדס אמות א"כ מה טעם להוסיף לטע' " התשוב' היא
 ידעה כי ינחק עיני לוי' והכרכה איכך כדרך נבואה היא על כן אמרה ליעקב
 לטע' " והנה היא כמו משגת טעם הכרכה וככה עשה משה כי עצרת הדבר'
 הכתובים בערשה הוזת הם דברי השם בלי תוספת ומצעת והם לבדס הכתובים
 על לוחות הברית לא כאשר אמר הגאון כי זכור הוא כלום האחד ושמוד כלום
 השע ועצרת הדברים הכתובי' בערשת ואתחין הם דברי משה והראיה הגמורה
 ששם כתוב טעמים כאשר עך " אלהיך ודע כי באחרית מוח הראש הוא הזכירה
 והמקום מקום מצמרת הערות והנה הזכירה כוללת השמירה וטעם זכור שיזכור
 כל יום חי זה יום הוא מהשכוע וכל זה בעבור שישמור היום השביעי שלא
 יעשה בו מלאכה והנה טעם הזכירה היא השמירה וכאשר אמר השם זכור הכיע
 כל השומעים כי טעמו כמו שמור כאילו בכת אצת נאמרו ולא הושר משה
 להזכיר בשעת טעם כי שעת ימים עשה " כי בתחלה אמר כאשר עך " אלהיך
 כאילו אמר ככתוב בתורתך בדבור זכור ער ויקראו ובעבור שהשם עה
 שיצבות העבר והאמה ולא טרש השם למה זה טרש משה טעמו ואמר זה שטר
 השם שיצבות העבר בעבור שתוכור שהיית עבר כמוהו במעשים ויטרך השם
 ודע כי השמנה דברי' כולם מצות לא תעשה ודבור כבוד הוא מצות עשה ומשקול
 הדעת שטעם השם כלב האדם חייב כל אר להטיב למי שטיב לו והנה הכן
 לא ינח לעולם דק על ידי אבותינו והם במלוהו וטפחוהו ורכוהו והשקוהו
 והאכילוהו והלבישוהו חייב לכבדם כל ימיו כי הם היו לו הסנה להיות חי על
 פני האדמ' על כן שדרו למען יאריכוני ימיך ובעבור כי השם נטח בו נשמה על
 ידי האבות שתקע הנה עה שיכבד אבותינו כי מי שיכבדס הוא מכבד את השם
 והנה משה פירש ואמר כבד את אביך ואת אמר כאשר עך " אלהיך כי
 השכד הוא על מצת עשה והעונש על מצת לא תעשה כאשר אפרש בטוסק
 לא תאכלנו והנה אמר משה אתח חייב לכבד האבו' למען יאריכוני ימיך וזה
 החיוב הוא בשקול הדעת גם בעבור שעה השם שתכבדס יהיה לך עוד שכד
 טוב והוא למען יטב לך ובעבור ששמעת בקול השם והנה דברי משה כאשר
 מפור' בדברי רבקה וכבד אמרתי כי אבני עהם ואבני עהם הוא ב"כ לא
 תנחף ולא תנחף ושוא ושקר כע אב אחד הם גם תחמוד ותתאזה מבטן אחד
 יצאו והשם אמר לא תחמוד בית רעך כי אנשי השכל יקנו בית ואחר כן אשה
 ואחר כן עבד וקומה ושור ותחמוד לחדוש שדהו וככה הם קדוה' בערשת הוזת
 ומשה קדרס על דרך אחרת כי הבחורים הם חומריס אשה תחלה ואחר כך בית

על עשרי הדברי

וכנגד הבית והשדה הקדים שור וחמור שיחדוש בהם ואחר כך עבד ואמה וכלל באחרונה וכל אשר לרעה כאשר כלל השם וכעבור כי בדברי משה דברי השם מעורבין על כן כתוב את הדברים ולא כל הדברים כאשר כתוב בראשונה.

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ

דברי
ג' ומל

מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים :

דבור ראשון אנכי : דע כי כל המטת הם על שני דרכים והדרך הא' מטת שהם נטועות מהשם כלל כל חנשי דעת והם רבים ואין בעשרת הדברים דק השבת לבדה שאינה בכלל שקול הדעת על כן כל משכיל בכל עב ולשון מורים בהם כי הם נטועים בשקול הדעת ועליהם אין להוסיף ולא לגרוע והם ששמר אברהם עם מטת האחרות נוספות והשם לא נתן התורה דק לחנשי הדעת ומי שאין לו דעת אין לו תורה והדרך השנית מטת העולמו ואין מטורש' למה עו וחליכה חליכה שתהיה מטה אחת מהן מכחשת שקול הדעת דק לחנשי חייבי' לשמור כל אשר עונו השם בין שיגלה לנו הסוד בין שלא יגלה ואם מצאנו אחת מהן מכחשת שקול הדעת איננו נכון שנאמין בו כי הו' כמשמע דק בקשרי חכמיו ז' נבקש מה טעמה אם היא על דרך משל ואם לא מצאנו זה כתוב נבקש לחנונו ונחשש בכל יכלתנו חולי עכל לתקן חותה ואם לא יכלנו ענינה כאשר היא ונורה שלח ידענו מה היה כמו ונמלתם את ערלת לבבכם וכי הו' טעו שרצתו כאכזרי וידענו דעת ברורה כי כל המצות שאינם חייבות משקול הדעת סוד אחד יש לכל אחד מהן ואם נעלם ממנו והער על זה כי כתוב במקנת למה עו כמו השבת שהו' וכו' למעשה בראשית וזה המצות למען תזכור ואהבתם את הגר כי גרים הייתם והכלאים ט' תקרא ולא ירבה לו קוסים ולא ישיב את העם וכן לא ירבה לו נשים והזכיר למה ולא יסור לבבו ולא שהיא מצוה בטע ענמה כאשר הו' כתו' בהלכו' שמעו) כן קיירא וטעם וקרא בו לבלתי רוס לבבו מאחיו וטרשת הקהל למען ילמדו ורבות מטת ככה חס כן יוכל המשכיל שהשם טקח עינו לדעת מדברי תורה סוד כל המטות וכל המטות על ג' דברים האחת מטת הלב והב' מטת הלשון והג' מטת עשה ומטת הלב על שני דרכים מצות עשה ומצות לא תעשה והנה מטת עשה ואהבת את יי' אלהיך ולדבקה בו וליראה את השם הנכבד ואהבת לרעה כמון ומטת לא תעשה ולא תשנא את אחיך בלבבך ולא תקום ולא תעורר גם מטת הלשון עשה ולא תעשה עשה כמו קרית שמע וברכת המזון וברכת בהעם גם וירוי מעשר ודבים ככה ומצות לא תעשה לא תענה ברעה לחיבים לא תקבל לא תקבל חרש ומט' עשה ולא תעשה במעשה הם דבים ואין צריך להזכירם ומצות הלב הם העקדים הנכבדי' על כלם ודבים חשבו כי אין עין במחשבת הלב דק בדברי עו' באמת כי היא קשה לבדה יותר מכל מחשבו' דעות רק היא כנגד כלם והלא

הוא כתוב שז' הנה שני יי' ושם כתוב לב חודש מחצבות חון וכתו' הטיבות כי
 היה עם לכבד הטיבה יי' לטובי וליצרי' בלכותם והיה לכבס שלם חני יי' חוקר
 לב זיי ידקה ללכב והנה זה הדבור הרחשון הוא עקר כל התשעה הדברים
 הנכתבים אחיו והוא קרוב ממדת הלב וטעם זה הדיבור שיחמין וקהיה אמונת
 לבו בלי ספק כי זה השם הנכבד שהוא עתק ולח נקרא הוא לבדו אלהיו
 שאלפי ר' יהודה הלוי מעלתו כבוד למה הזכיר חני יי' אשר הונחתיך מארץ
 מצרים ולא אמר שעשיתי עמים וארץ וחני עשיתך וזאת היתה תשובתי אליו דע
 בי חן מעלות בני אדם שוות באמונתם כלבם שהם מאמיני' בשם הנכבד כי
 הרבי' מאמיני' להשמעות חושים שיחמ' להם חיונהם ככה ולמעלה מהם שראו
 זה כתו' בדברי התור' שנתן השם למשה ואם יבואו אפי' קורום לערער כי חן
 אלהים ישימו ידם לשיקם כי לח ידעו להשיב ואשר נשאו לבו ללמוד חכמות
 שהם כמו מעלות לעלות בהם קל מקום חטט יכיר מעשה השם במתכות
 ובנמתיים ובחיות וכגוף החרס בעצמו שידע מעשה כל אבר ואבר כפי התולדת
 ולמה היה על זאת המתכות וינכה לבו אחרי כן לרעת דברי הגלגלים שהם
 מעשה השם בעולם החמטני שהוא עומד וידע ומן מתי תקדר השמש או הלכנה
 וכמה יקדר השמש ממנה גם ידע הלכנה למה נקדרה ומי גרסלה וכל אלה ידע
 בדחיות במדות שאין בהם ספק ומדרכי השם ידע המשכיל את השם וככה אמר
 משה הודיעני נח חת דרך וחידעך והנה השם הנכבד הזכיר בדבור קח' חנכי
 יי' תלתיך וזה לח יוכל להכין דקמי שהוא חכם מוטלח כי כבר טרשתי בטרשת
 וזלה שמות כי זה השם לבדו חוזק העומד בלא שני וחין וזלתו שוכן עד ולא
 כמוהו יושב קדם סלה ומעמיד העולם העליו' בכחו והעולם החמטני ככה השם
 ומכחיו הקדושים שהם בעולם העליון וזה העולם השטל שחט בו מעמדו
 בכח השם וככה שני העולמי' העליונים והנה יספיק למשכיל בכל גוי דבור חנכי
 יי' כי עשיית עמים ודרך היוס קרוב מחמש אלפי שנה וישאל לבדו מורים
 בזה וחכמי החומות קנים מכחישים כי השם הוא לבדו עושה עמים וארץ רק
 הם תומרים כי השם הוא עושה תדיר בלי ראשית ואחרית והנה השם עשה איתות
 ומופתים במצרים ער שהועתק משה להיות להם לחלקים וככה אמר משה חן
 הנה חלקים לבוא לקחת לו גוי והטעם כי השם עשה לישראל מה שלא עשה
 לכל גוי כי השם ברח העולם החמטני והו' מושל על העולם השטל כפי מה
 שיש במערכת מול כל עם מטוב או רע כן יקדעו כי כן חלק להם השם והנה
 הית' במערכת ישראל כפי ככבי מולם להיות עוד עובדים והשם בכחו למען
 אהבם האבות חרש איתות בעולם השטל שלא היה בממשלת העולם החמטני
 והועתק ישראל מרשות המזכות להיותם לו לעם נחלה וכעבור זה אמרו קדמוני
 חין מול לישראל ועוד אכחד זה בדרך משלים בטרשת כי השם והנה בעבור
 היותו עושה השם במצרי' אמר משה אתה הראית לדעת שהכל ראוי זה חכמים
 ושאין חכמים גדולים וקטנים גם הוסף עוד בדבר מעמד הר סיני ששמעו קול
 השם על כן תחרינו מן העמים השמייע' את קולו ליסרך ואמר באחרונה כי
 הרעת

שמות לב

דברי י

על ז' הדברים

והדעת הנמוכה שיציב האדם אל לבו עד שיתבאר לו בראיות כי השם הוא לבדו דברי ד
על כן אמר וידעת היום והשבות אל לבבך ואמ' רוד ואתה שלמה בני דע את ד'ך את כח
תלמי חכין ועברהו והדעת הוא בלב לא בהודאת השם . והעו הוכי' למשכיל
חכמי יי' וקוסוף אשר הועלתין עיבי' המשכיל ושאינו משכיל . ואמר חלהיך כי אתה
חייב בעבור שהועלתין מכית עבדים להיו' לי לעבד שתעבדני ותהיה לי לעם
ואני אתה לך לאלהים ומשה שירש זה בערשת כי ישאלך בך בי טעם השאלה דברי ז'
למה את חייבים לעשות מעות השם יותר מכל האדם והלא בודא אחד לכולנו
והנה הזכיר שלש תשובות הא' עבדי' היינו לערעה והוא עשה לנו זאת הטוב'
הגדולה על כן את חייבין לצמור כל מה שיצונו וחסילו לא היינו יודעי' טעם
מטותינו והב' כי חלה המטות אינם לצרכו כי אם לטו' לנו כל הימי' לחיותנו
והשלישית וצדקה תהיה לנו עגהיה עריקים לנחול הע'ף ואנשי המחקר מצאו
כל דברי הטוב' שהם י' והם ראשי' כללים אין למעלה מהם הראשון הוא ענם
כל דבר והוא עומד והט' דברים כולם מקדים וכולם נקמכים על הראשון
ונלויס אליו וממע יצאו כי הוא כדמות ה'אחר כחשבון עשה כי ממע יצא
כל חשבון וכל חשבון ימצא בו כי הוא היסוד והנה זה הרבוב הראשון שאמר
השם הנכבד כולל כל מעות הלב והלשון והמעשה כי מי שאינו מאמין בלבדו
בשם אין עליו מצה וחייב אדם להוכירו ככל רבע לכבודו כי כל מה שיעשה
לא יעשה כי אם בעבור בכורו ולא ימוע עצמו ממתת לא תעשה רק בעבור
כבוד השם לכרו כאדם נתן צדקה לעני' לא יתנו בעבור כבוד הגבאי ולא
בעבור שיטבחוהו בני אדם כי אז תהיה מעלת האדם גבוהה בעינו ממעלת
כבוד השם שנתן לו הין ועדף מאונו מה שיוכל לתת לקבל שבר מהשם וככה
העושה עבירה בקטר בעבור שלא יודע למלך או ידאגו בני אר' ויקל בעיניהם
והחושב זה הוא משוגע כי כן כתב' אס יוער עין הלא יביש והנה השם רואה תלי' ט'
במקדרי' מה שלא יוכלו בני אדם לראות בגלוי כי השם יודע מחשבותיו וסודו
והנה פחד מהמלך שימו' מחר שלא יעשהו ולא יפחד ממלך האמת שעשו
בירו כעולם הזה וכעולם הבא והנאון רב סעריה חכר אזהרות וכלל כל המט'
באלה עשרת הדברי' ומצאו השם הנכבד בחמשה דברים הראשונים וכבר טרשת
כי הרבוב הראשון הוא היסוד ועליו כל בעני המנות.

לא יתיה לך אלוהים אחרים על פני :

כן דינו למתן דילף רוא

ואחריו כתוב לא יהיה לך ושעמי שאינו מאמין בשם גדול מטעם עובד
עו כי יש רבי' שהם מאמיני' בשם והם מוכתים ומקטרים לעבודה זרה כמו
המקטירין למלאכת השמים שהם חושבין כי יעזבו להם כאשר אמרו מאז ידמיה מר'
חבלנו לקטר למלאכת השמי' חרע כל וכתוב את יי' היו יראים ואת חלהיהם
היו עובדים וככה (עמ) בהשתחויתי בית רימון והנה חלה מורים בשם רק
משתתפים עמו אחד על כן כדבור זה כתוב השם הנכבד וכדבור השלישי גם
הוא כתוב כי פגע הנשבע לקטר פחו' מעו' רק הוא כוונה השם בגלוי תולי עשה

פִּי אֲבָן עוֹרָא

זו בעבור כעס או צורך כי בלבו מאמין כצד וזינו משקה חדר עמו וכדבור הרביעי כתוב השם עצבת כיום השביעי והנה העושה מלאכה כעצבת הוא מכחצ מעשה כדלצית וזה הפצע שחו' מאשר יאח' את שמו לשון וכדבור החמישי כתוב השם כי הזכות משקטים עמו כי ערדתו ואם לא יכבדו כאילו אינו מכבד השם וחסמה דברים העתידים הם כנגד האדם והראשון הוא הקשה שהיא להטריד הנשמה מעל הגוף ואשר אחריו חונק בגוף ואשר אחריו לא תגעב בממון וזוהר כך בלצון וזוהר כן חמוד בלב: לא יהיה לך דבר הכתוב חלקים כנגד מחשבת עוכרימו כמו ויאמר חנייה העביל והאנשים דרשו אחריהם וככה דבר שמואל למה הרבותני כי הכתוב דבר כפי מחשבת שאלו ואין זה מקומו לפרש אותו. וטעם על טע כחו וימת הרן על טע תרח חביו שהיה נעמץ אתו ורואה מוטע וככה ויכהן חלעוד ואיתמר על טע זהרן והנה הטעם חדר שאני חלקיך ואני נעמץ תמיד בכל מקום ואני רואה מה שצנצ' אין דחוי שפסקת עמי חלקים אחרים ואמר חדר מחכמי לב אל תכעיס ארויך והוא רואה חוקך והנה זאת המעשה שהיא לא יהידי לך היא בלב גם כשה כי אין כתיבה מטת לא תעשה בלב כי חס וזו חס אדם חומר לטע עדים כי הוא הולך לרצח או לנאוף לא יחבר בעבור דבורו אם לא עשה מעשה והחומר עלכה ועבדה חלקים אחרים ונהה הכתוב כי הרב קהרנע.

ירמי' כח
יהושע ב'
שמואל ח' כח
דאצי יח
כמדבר ה'

לֹא-תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר

ב' זכ' כל

בַּשָּׁמַיִם מַפְעֵל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת

וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ :

ובמעשה לא העשה לך פסל וכל תמונה עץ או אבן ולא תעשה כצדן אומנות תמונה שהיא בשמים ואמ' ממעל שהם למעלה על הארץ מכל צד ואין קמונות בשמים רק שמונה וארבעים צורות וחכמי הטרוט עושי דברים אשר לא כן ומעשיהם קדושים לעו: ואשר בארץ כתיחת. שהוא מתחת השמים התמונות רבות כאשר הם מפורשות בערשת וזאתה גם כן במים. ואמר גם הכתוב מתחת לארץ ולא אמ' מתחת הארץ כי היא והארץ כדור אחד:

לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי

ג' י

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָא פֶקֶד עֵוֹן אֲבֹת עַל-

כ' חס' שה
לכית אבתי
ק' י'
כל לש' שר

בָּנִים עַל-שְׁלִשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשָׁנָאֵי : וַעֲשֵׂה

חֶסֶד לְאֵלֵפוֹי לְאֲבֹתֶיךָ וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי : ס

במז קמץ.

על עשרת הדבר

לא תשתחוה להם . כאשר עושים בעלי הנרות החוששים כי יוכלו לתוריד
 בח פעליונים למטה לצורך האחד : ולא העבדם . לזכות ולהקטיר להם ככלל לא
 יהיה לך גם כן חוקת נשם אלהים אחרים לא תזכיר ולא ישמע על פיך ובכשר
 יהושע לא תשביעו . ועם אל קגא כי דין הוא אחר שהשם בדרך והוא מתק
 אותך חייך תקן בכבודו לאחר אשר לא יטיב ולא ידע . ועם אל הוא להודיעך
 שהוא תקיף ויוכל להקטט ממך בכל רגע ולא תוכל להעל ממנו הזכיר ידמיהו **כי' לא**
 כי תוכל הכוסר תקנה שיעו ובכשר יחזקאל מטרה כי השם הנכבד שבע כי **כי' לא**
 בן לא ישא כעני האב אם בן מה עם עוקר עון אבות על כניס והתשוב' כי
 יחזקאל עירש אם היה האב רשע ולא הלך הן בדרךיו לא ישא עון אביו כי טקידת
 העון היא קשורה על צנתי כמו שזכרתי . ועם טקידה כמו זכירה כמו וי'
ראשי' לא טקיד את שדה שהוא כמו וזכרה יי' כי השם יאריך לרשע אולי ישוב מהטעם
 שחטא ויליד בן שהוא טוב ממנו וקנה אם הלך בדרך אביו גם הרוד השלישי
 גם הרוד הרביעי השם לא יאריך אטו לרביעי אם היו כך עד ארבע דורות שונאי
 השם כלם כי בו יאבד זכר כולם כי השם יזכור מה שעשה האב ומה שעשה
 הבן ובן הבן על כן לא יאריך לרביעי וכני הבני נקראים כניס על כן אחו דרך
 קצרה כי ממלת שלשים ורבעים ביין האדם זה . כתוב ועשה חסד לאלמים וכתב'
 לחלף דוד וכני אדם יחשבו כי זו שאלה ותינה כי כן כתוב אם תשמור מצותי
 ושמור לך השם הכרית והחסד אשר יעשה לאבותיך שהם הג' האבות וזה הוא
 שומר הכרית והחסד לחוקי ולשומרי מצותי לחלף דוד ובכשרה זו אמר דבר
 אחר ועשה חסד לאלמים והטעם חסד והוא לעולם ועד וזה הדבר יתקשר
 לשני ענינים האחד שהשם יעשה חסד לחוקי שתעמודנה נשמות לעולם לחלף
 אלשי דורות והשני כי השם יעשה טוב לכנה' שהם כמותם עד אין קץ וכנה
 אמר דוד וחסד יי' מעולם ועד עולם על ידיהם ועדקתו לבני כניס זהנה חסד
 כי חסד השם הוא לנצח על ידיהם וכעבור שהזכיר לבני כניס על דרך ועדקתו **שם ק"ב**
 עומדת לעד הוערך לפרש אם היו הכניס טובי' על כן אמר אחר כן לשומרי
 בדינתו ובכשר' כי קצא חרש לך חייך תכנס מרת עוקר עון אבות במדת רחמי'
 ומלת לחוקי הם החסידים ולשומרי מצותי הם העדיקים :

לא תשא את שם יהוה אלהיך לשוא כי

לא ינקח יהוה את אשר ישא

את שמו לשוא :

לא תשא את שם יי' אלהיך . שם : הוא כמו זכר והוא מושג להיות סימן
 בערך ארבע ימצא זכר בלשון הקדש עם כלב ועם כמה רק השם הוא נשגב כמה
 עין מצד דוד שם' וכל השם את שמוקם על שפת וקנה עם לזכור השם כי תלי' **א'**

פִּי אֲבִן עֹזֶמֶת

כֹּאשֶׁר הוּא הָאֵם אֲמַתְּ כִּן יִהְיֶה דַבְּרוּ אֲמַתְּ וְהָנָה אִם לֹא יִקְיִים דַּבְּרוּ כֹאִילֹן
 מִכְּקִישׁ אֵת הָאֵם וּמִנְחָה אֲנָשִׁי מַעֲרִים עַד הִי' אִם יִשְׁכַּע אֲדָם בְּרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ
 וְלֹא יִקְיִים אֵת דַּבְּרוּ הוּא בֶן מוֹת וְזִילֹו עֵת כּוֹשֶׁר מִשְׁקֵלוֹ זֶהֱב לֹא יִחִיהַ כַּעֲבוֹד
 כִּי הוּא כּוֹזֵה אֵת הַמֶּלֶךְ בַּטְּרַהֲקִיָּא אִם בֶּן לַמֶּלֶךְ כַּשֶּׁר וְיִם שֶׁתְּחַלְתִּי הַכֵּל וְקוֹטֵפוֹ
 הַכֵּל וּמַלְכוּתוֹ הַכֵּל כִּמְהָ אֲחָף אֲלֵשִׁי טַעֲמִים קִיִּיב אֲדָם לְהַשְׁמֵר אֶלֶף תְּכַשִּׁילְהוּ
 לְשׁוֹנוֹ לִקְתַּת אֵת פִּי לְחַטִּיף אֵת כַּשֶּׁר לִזְכְּרוּ לְשׁוֹף וְהָנָה רֹאִיעַ כַּעֲבוֹד שֶׁנִּשְׁכַּעוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַכִּים עַל דַּבְּרַת פִּלְגַּז בְּבַעֲרָה וְשֵׁם הִיָּה טַעֲמָה הַקָּהן וּמִנְחָתָה שֶׁהָרַגוּ
 הַעֹזְבֵרִים עַל הַשְּׂכֻּעָה וְכִן אֲנָשִׁי יִכַּשׁ גִּלְעָד אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְטָף וְכִן לֹא יַעֲשֶׂה אֲשִׁילֹו
 בַּמַּחְלָאֵי שִׁבְתָּה וְגַם רֹאִיעַ שֶׁבָקָשׁ אֲחֻלֵּל לְהַרְגוֹ יְהוֹנָתָן כֵּנֵה וְהוּא לֹא שִׁמְעָה הַשְּׂכֻּעָה
 וְרֹאִיעַ שֶׁהִכִּיף הָאֵם דַּעֲבָרָה לְאַרְצָה כַּעֲבוֹד אֲחֻלֵּל וְכִיִּיתִי שֶׁעֲבָרוּ עַל שְׂבוּעַת הַנְּשִׁיִּים
 שֶׁנִּשְׁכַּעוּ לְבַבְעוּנִי וְכֹאשֶׁר נִהְרַגוּ בֵּית הַדְּמִים אִזְ וַיַּעֲמֵר יי' לְאַרְצָה וְשַׁלְמָה אֲמַר
 לְשִׁמְעֵי הַלֵּל הַשְּׂכֻּעָתִךָ בִּי' וְהַכֵּלֵל לֹא מִנְחָתָה כַּעֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים שֶׁכְּתוּב שֶׁם שֶׁכֵּר
 טוֹב מִטְּרוֹף רֶק בְּכַבּוֹד אֶבֶן וְאִם וְלֹא עֲנוּשׁ מִטְּרוֹף רֶק בְּכַבּוֹד אֶבֶן וְאִם וְלֹא
 עֲנוּשׁ מִטְּרוֹף רֶק כֵּלֵן וְכַשִּׁיִּיתִי אֲזוֹת הָאֵם לְשׁוֹף וְרַכִּים חֹשֵׁבִים כִּי הַעֲשֵׂה הָאֵם לְשׁוֹף
 לֹא עָשָׂה עֲבִירָה גְדוּלָה וְזֶה אֲרָהָה לְהַם כִּי הִיָּה קָשָׁה מַכֵּל לְאִוִּיז הַבָּאִים אַחֲרָיו
 כִּי הָרַעַץ וְהַנְּחָף שֶׁהֵם עֲבִירֹת קָשׁוֹת לֹא יוֹכֵל כָּל עַת לְרַעַץ וּלְנִחָף כִּי יִשְׁחַד
 וְאִשֶּׁר הַרְבִּיל עֲנָמוּ לְהַשְׁכַּע לְשׁוֹף יִשְׁכַּע כִּיִּם אַחֲרַי שְׂבוּעוֹת אִין מִסְטֵר וְכֵל כֶּךָ
 הוּא רְבִיל כַּעֲבִירָה הוּאֵת אֶלֶף יִדַּע שֶׁנִּשְׁכַּעוּ וְאִם אֲתָה תִּכְבִּיחֵנוּ לְמָה נִשְׁכַּעַת עֲתָה
 אִזְ יִשְׁכַּעוּ אֶלֶף נִשְׁכַּע מְרֹוב רְבִילוֹתֵינוּ כִּהַ כִּי לִטַּעַן כָּל דַּבְּרֵי שִׁירְכְּרוּ יִקְרִימוּ הַשְּׂכֻּעָה
 וְהוּא לְהַם לְשׁוֹן עֲזוּת וְזִילֹו לֹא הִיָּה בִּישְׂרָאֵל רֶק זֹאת הַעֲבִירָה לְכַדָּה תִּשְׁטִיק
 לְהַחֲרִיךְ הַגְּבוּלֹת וְלְהַסְיֵף מִכָּה עַל מַכּוֹתַי וְזֶה אֲרָהָה שֶׁעֲנוּם כִּי הָרַעַץ אִם
 דַּעַץ אִוִּיכוּ מִלֵּאף תְּאֻזְתּוֹ בְּנִקְמָתוֹ גַּם הַעֲחָף כִּן לֵשִׁי שַׁעֲרָה וְהַנְּחָף מִנְחָה הַנְּחָתוֹ
 לְעִרְכוּ וְעַד שֶׁקֶר לְהַמְדַּעַת אִזְ לְהַתְּנַקֵּם וְהָנָה הַנְּשְׁכַּעוּ לְשַׁקֵּר כִּכֵּל עַת שֶׁאִין עֲלֵינוּ
 שְׂבוּעָה הוּא מַחְלָל שֶׁם שְׁמִי בַּטְּרַהֲקִיָּא כֵּלֵל הַנְּחָה שֶׁשׁ לוֹ :

שְׂמוֹתָל בְּכִי
 מַלְכִי א' ב'

זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ : שֵׁשֶׁת יָמִים
 תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלֶאכֶתְךָ : וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי
 שַׁבָּתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלֶאכֶה
 אֹתָהּ וּבִנְךָ-וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמָתְךָ
 וּבְרֶגְלְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ : כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה
 אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-

ב' ז' ו' ז'
 מִתְּחִלָּתָן קָדַם
 אִין טַעֲמֵי שִׁין

י' ד' קמ"י

אֲשֶׁר-בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בִּרְךְ יְהוָה ו' רט"ז. י
אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ : ס

זכור. טעם לקראו הוא הכתוב שאת ימים תעבוד וככה פי' ויקדשו שהשם
שבת בו מכל מלכותו וטעם להיותו דבק עם כרך י' כאשר הוא כתוב בעצמת
ויכלו כי השם קדש זה היום וזמנו לקבל העשות תוקפת חכמה יותר מכל ראש' ב'
הימי' על כן כתו' בדרך י' וכבר פירשתי זה כמומור שיר ליום השבת דאינו כי תלוי' ט'
שנת השמטה דומה לשבת כי גם היא שביעית בשנים ועה השם שיקראו התור'
בתחלת השנ' נגד החגי' והנשים והטף ואמר הטעם למען ישמעו ולמען ילמדו
ושמרו והנה השבת נתנה להבין מעשי השם ולהנות בתורתו וככה כתו' כי
שמחתע י' בטעלך כל ימי השבוע אדם מתעסק בערכיו והנה זה היום ראוי
להתבודד ולשבות בעבוד כבוד השם ולא יתעסק לשון אפילו בערכיו שעבדו
אז מה יוועץ לעשות וככה אמר הנביא ממואל חטף ודבר דבר ומנהג ישראל
היה ללכת כמון לשבת אל הנביאים כמו מדוע את הולכת אליו היום לא
חדש ולא שבת. וכבר הזכרתי כי טעם כל עושה מלאכה בשבת הוא מכחש
במעשה בראשית רק אינו מכחש השם הנכבד. והנה אין ספק כי מלת אתה
כוללת כל מי שהוא בן מצוה על כן טעם בך ובתך הקטנים שבתתן עליך ואתה
חייב לשמרם שלא יעשו דבר שהוא חקור לך לעשותו. וככה ועבדך ואמתך
שהוא ברשותך אתה חייב שהשמהו ולא תעשהו שיעבוד לאחר ואם לאו אתה
עובר על מצוה לא תעשה למען יעו עבדך ואמתך כמון כאשר פירש משה
אדונינו על הדרך שהזכרתי ועל זה התנאי ידור הגב בשעריך שלא יעשה מלאכה
בשבת וביום הכתורים על כן נכתב בשנייה הגב וככה בעריות ועל זה התנאי
ידור שישמור העריות וככה באכילת הדם ודאינו בידמיהו שהחמיר במצות שבת
ואמר מפרש אף על פי שיגזרה גזרה על ירושלם שתקדש אם ישוב ישראל
לשמור השבת כאשר עו לא יגלו ממקומם ויעמדו בירושלם כסאות מלכות
בית דוד :

בְּכַד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ
וַיִּמְךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ ;

כבר את אביך. כבר הזכרתי כי בחמשה דברים הראשונים ובר השם ושם
עם כלם וי' אלהיך. ומלת יארכונו פועל יוצא כיהן יהיו סבה והער למען תארכו
ימים והארכת ימים בעבוד המנוה שתעשה נמוגת אתה מאריך ימך. ואמר על
האריך הטובה כי כאשר ישמרו ישראל זאת המצוה לא יגלו ממנה וכתוב אב ואם
הקלו בך והנה במצות כבוד אב של א' יעשה ההטף שיהיה מקלל או מקלה וחייב
מיתה על המקלל כי השומעים ישמעו הקללה מנו ולא חייב כן על המקלה

בִּי אַבְן עוֹרָא

בִּי הַמְקַלָּה יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת גַּם כֵּן בְּהִתְרַעַף עַל כֵּן עַתָּה הִתְקַוֵּה שִׁיחִיק בְּמִלְתֵּי אֲדָרָה כַּכֵּל הַמְסַמְכֵה כִּשְׂהֶם בְּהִתְרַעַף :

ס לֹא תִרְצַח :

כִּי פִקוּ דְלִית
בְּהִתְרַעַף לֹא אִין
וְלֹא יִהְיֶה

לֹא תִרְצַח . בִּידֵךְ אִין בְּלִשְׁוִיךְ לְהַעֲרִי עֲלֵינוּ שְׂקֵר לְהַמִּיתוּ אִין לְהַיִּזְתֵּךְ רַבִּי לֵאמֹר לִפְתֵי עֵנָה רַעֵה בְּזוּרֵן שְׂתַרְעֵה שִׁיחִירָג אִין אַעֲבֵלָה לָךְ סוּד שְׂתַבְכֵּל לְהַדְבִּיל מִן הַמּוֹת אִים פְּיֻלְהוּ כִּי וְאִם לֹא גְלִית אֶתְהָה כִּמּוֹ רֹעֵה :

ס לֹא תִנְאֶף :

לֹא תִנְאֶף . רַבִּים תַּשְׁכּוּ כִּי אִין עִזְזוּף כִּי אִם עַם אִשֶּׁת אִישׁ בַּעֲבוּר שְׂמַעְלֵן אֲשֶׁר יִנְאֶף אֶת אִשֶּׁת רַעֵהוּ כִּי מַה טַּעַם לֹאמַר זֶה אֶתְךָ שְׂאִמְרֵךְ אֲשֶׁר יִנְאֶף אֶת אִשֶּׁת אִישׁ וְאִין שִׂידוֹשׁוּ כִּי אֲשֶׁר תַּשְׁכּוּ וְהֵנָּה לְמַעַלְהָ כַּתּוּב אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת אֲבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוֹמֵת אֲבִיו וְאִמּוֹ קִלְל רַמְיוֹ וְהַטַּעַם כִּי עֲבִידָה גְדוּלָה עָשָׂה שְׂקִלְל אֲבֹתָיו שֶׁהוֹלִירָוּהוּ וּבִכְהָ אֲשֶׁר יִנְאֶף אֶת אִשֶּׁת רַעֵהוּ לְהַוִּירֵעַ כִּי תַעֲבֹבָה גְדוּלָה עָשָׂה שִׁנְאֶף אֶת אִשֶּׁת רַעֵהוּ וְהוּזָה חַיִּיב לְאַהֲבֹה לְרַעֵהוּ כִּמּוֹהוּ . וּמִלֵּת נִאֶף כִּמּוֹ זַעֲתָה וְהֵנָּה כַּתּוּב וְתַנְאֶף אֶת הָאִבְרָן וְאֶת הַעֶץ אִין רִוְיֵי לְפִדְסָם הַתַּעֲבֹבָה הַזֹּאת אִין רַב סַעֲרִיָּה הַגְּזוּן כִּי הַזַּעֲתָה עַל מַעֲלֹת רַבּוֹת וְאֲשֶׁר הוּזָה בְּמַעַלְהָ הַקְּלָה מִשַּׁכְּב הַבְּתוּלָה וְהַאֲבִמְנָה וְאֲשֶׁר לְמַעַלְהָ מִמְנָה מִשַּׁכְּב הַאִישׁ עִם אִשְׁתּוֹ כַּשֶּׁהִיָּה גֵרָה כִּי לְאַחַר יַמִּי מַעֲנִי תַחִיהָ מוֹתֶרֶת לוֹ . וְלְמַעַלְהָ מוֹזֶת אִשֶּׁת אִישׁ כִּי יִתְכַן שִׁימוֹת בַּעֲלָהּ תַחִיהָ מוֹתֶרֶת לוֹ . וְלְמַעַלְהָ מִמְנָה הַנְּכַרִּיָּה שְׁאִינֶיהָ עַל תּוֹרַת יִשְׂרָאֵל אִם לֹא עָתָּה לָהּ זַרְעָה כִּי יִתְכַן שְׂתַתִּירֵי וְיִשְׁאֲרֵה לְחַשֶּׁה דָק אִם עָתָּה לָהּ זַרְעָה עוֹבֵד הוּזָה עֲבוּרָה זֶה בַּעֲזָמָה וְלְמַעַלְהָ מִמְנָה מִשַּׁכְּב זָכוֹר שְׂאִין לוֹ וְאִין הִתֵּר לְעוֹלָם . וְלְמַעַלְהָ מִמְנָה מַה שְׂהוּזָה חוּץ מִהַמִּין כִּמּוֹ אִם יִשַּׁכְּב הָאִדָּרַס עִם הַכַּהֲמָה וְהַגְּזוּן יִרְעֵה אִין הַחֲלוּקָה כִּי עַל כָּל הַעֲרִיוֹ כַּתּוּב בְּמַדְרַשׁ אֶתְרֵי מוֹת וְהַעֲרֵה מוֹה הַחֲלוּקָה הָאִם וְקַחְתוּ וְקַבַּלְתָּ :

יִקְרֵה כ'
שם

דמ' ב'

ס לֹא תִגְזֹב :

לֹא תִגְזֹב . מִשְׁמַע גִּנְבָה קַחַת מִמֶּנּוּ בְּהִתְרַעַף וְיֵשׁ גַּב שְׂהוּזָה בִּן מוֹת כִּמּוֹ גוֹנֵב גַּשְׁשׁ מִשְׂרָחֵל בִּין שְׂהוּזָה עַד קָטָן אִין נִלְעַב לְשׁוֹן וְהַגִּבְיָה בְּמִמּוֹן בִּין כַּטְעוּ בִּין שִׁלַח כַּטְעוּ אִין אֲרַמְהוּ כַּחֲשָׁבוֹן אִין בְּמַדָּה אִין בְּמַשְׁקָל וְאִשֶּׁת הַמֶּלֶךְ גַּם הִיא בּוֹלְלַת מִי . שִׁינְעוּב לֹב אֶתְךָ כִּי אֲשֶׁר עָשָׂה אֲבִיכֹס :

כֵּל לִישׁ חַף
בְּמִזְ מַל לֹא
יִכְמוּ לְעַב
כִּי יִגְעֵב

ס לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף עַד שְׂקֵר :

לֹא תַעֲנֶה . שְׂעִים רַבּוֹת חֲטָאֵתִי כִּלְכִי טַעַם וְאֶת הַמֶּלֶךְ לְאִמְרֵי עַד שְׂקֵר וְלֹא אִמְרֵי עֲרוֹת שְׂקֵר וְלִשִׁי דַעֲתָה עֲתָה כִּי הוּזָה מְדַבֵּר עִם עַד שְׂקֵר כִּי אִילוֹ כַּתּוּב לֹא תַעֲנֶה אִם אִתְּהָ עַד שְׂקֵר וּמִשְׁמַע זֹאת הַמֶּלֶךְ כַּטַּעַם לֹא תִכְחַשׁוּגֵלֹא תִשְׁקֵרוּ וּמִנְחָנֵי מִלֵּת עֲנִית כִּי יִתֵּן כִּמּוֹ שְׂקֵר עֲנָה בְּאִתְּיוֹ וּבְלֹא בֵּית כִּמּוֹ יִשְׁמַע אֵל וְיַעֲשֶׂה וְהַטַּעַם

דמ' י'

על עשרו הדברי

יענה כס וכמוהו וכאשר לא נגעוך לא נגעוך וכי ויש עקר שהוא בן מות והוא רחש' לו
שכתוב עליו ועשית לו כאשר זמם לעשות לחתיו :

דברי יע'

ס לא תחמד בית רעהך לא תחמד אשת רעהך

ועבדו ואמתו ושורו וחמ'ו וכל אשר לרעהך : לזהב' שורו

לא תחמד . חנפים רבים יתמהו על זאת המטה חייך יקיה אדם שלא יחמוד
דבר יפה כלכונ כל מה שהוא נחמד למראה עיניו ועתה אתן לך משל דע כי איש
כשרי שיש לו דעת נכונ' והוא ראה בת מלך שהיא יפה לא יחמוד אותה כלכו
שישכב עמה כי ידע כי זה לא יתכן ואל תחשוב זה הכשרי שהו' כחחר מן
המשוגע' שיתאוה שהיו לו כנפים לעוף השמים ולא יתכן להיות כאשר אין אדם
מתאוה לשכב עם אמו אע"פ שהיא יפה כי הרבילותו מעורריו לדעת שהיא חסוד'
לו ככה כל משכיל צריך שידע כי אשה יפה הו' ממון לא ימנעו אדם בעבור
חכמתו ודעתו רק כאשר חלק לו השם ויאמר קהלת לאשר יתנו חלקו ואמרו
חכמים בני חיי ומוזני לא בזכותם תלוי מלכתו אלא במולדו ובעבור זה המשכיל
לא יתאוה ולא יחמוד ואחר שידע שאשת רעהו אסרה השם לוי ויחזק היא נשבה
בעינו מבת מלך בלב הכשרי על כן הו' ישמח בחלקו ולא ישים אל לבו
לחמוד ולהתאו' דבר שאי' שלו כי ידע מה שהשם לא רצה לתת לו לא יוכל
לקחתו ככתו ובמחשבותיו ובתכונותיו על כן יבטח בבואו שיוכלכלנו ויעשה
הטוב בעינו והנה נשלם טירוש עשרת הדברים :

ק"ב

אמר אחד

מחכמי הדור ירענו כי תצע' בגלגלי' הם כינר תצעה מקטרים
שהם עיקרי כל מקשר וככה חלה התצעה דברים . והנה
הריבוי הרחצון שאינו ממקשר התצע' שהוא כינר כבוד השם הנכבד המרבר
כאשר הו' החמד במקשר העשרה . והנה הרבוי השני שהוא לא יהיה לך הו'
כינר הגלגל העליון שהוא מוליך כל הגלגלי' הקרן תועתו ממורח למערכ'
בעשרי' וארבע שעות ואמר כינרו אלהי' אתרים להודיע כי בכח השם ירוטן
הגלגלים ורבים השכוחו שהוא הבורא בעבור שאינו גוף . והרבו השלישי
שהו' לא תשא כינר בגלגל המולות ששם כל צבא השמים חוץ מהמשרתים
השכע' והנה הגוף הנכבד מקיף כל הגופות וטרקס שהם שמונה וארבעים
וערוך כח השם לעין ויש מקומות בגלגל הזה שיש שם כוכבים רבים ומקומות
אין כוכב בהם ואין יכולת באדם לדעת זה הסוד ורבים מחסרי חכמה השכו כי
לשוא נבראו אלה הערות על זאת המתבונ' . והרבו הרביעי רבוי השבת כינר
גלגל שבת כי חכמי הנסיון אומרים כי לכל אחד מהמשרתים יש יום ידוע
בשכוע שבו יראה כחו והוא בעל השעה הח' ביו' וכן מי שהוא בעל השע' הראשונה
בלילה ואומרים כי שבת ואחרים הם כוכבים מוקיים ומי שיחל מלחכה הו'
ללכת בדרך באחד משעהם כשהם מושלי' יבא לידיעק על כן אמרו קרמונו

פִּי אֲבֹן עֹזֵרָא

שעתן רשות לחבל כליכי רביעיות וכליכי שבתות וקנה לא תמצא בכל ימי השבוע
 לילה יום זה אחד זה שימשלו חלה שני המויקי' בהם רק ביום הזה על כן אין רחוי
 להתעסק בו ברבי העול' רק בידחת השם לברו. והדכו' הקמישי שהוזכר
 בגלגל עק שהוזכר יורה על שלום וערק וחקר ולשם שכל גלגל מי שהוזכר חיי'
 והדכו' העצי לא תמצא כיגד בגלגל מארי' שהוזכר יורה על שטיכות רמים ועל
 החבורות יוש מתלוקת בין חכמי המולו' אם ענה הוז למעלה מהשמש או למטה
 ממנה וחכמי הודו הכיחו ראיית כי ענה הוז למעלה. והנה הדכו' הצביע
 שהוז לא תנאף כיגד בגלגל ענה שתולדתה להודו' על כל משכב וזנות. והדכו'
 השמיע לא תגטב כיגד בגלגל השמש שהוז יורה על אונס ולהקיד כח כל משאת
 שיתחבר עמה שלא יראה אורו בעבודה. והנה הדכו' התשיע שהוז לא תענה כיגד
 בגלגל כוכב חמה שהוז יורה על הלשון. והנה הדכו' העשיירי שהוז לא תתאמר
 כיגד בגלגל קלכנה שהוז השעל מכל הגלגלים והוז תורה על הקמר':

תרגום אונקלוס על י' הרברים:

וַיִּמְלַךְ יְיָ יתְּכֹלֵת־נַסְיָא הַאֲלֹהִים לְמִימְרָא: אֲנִי יי אֱלֹהֵי דִי
 אֲפַקְתִּךְ מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם מִבֵּית עֲבֹדֹתָא: לא יתִּי
 לֵךְ אֱלֹהָ אַחֲרֵן בְּרַ מִנִּי: לא תַעֲבֹד לֵךְ צֶלֶם וְכֹל־דְמוֹת דִּי
 בְּשִׁמְיָא מְלַעְלָא וְדִי בְּאַרְעָא מְלַרְע וְדִי בְּשִׁמְיָא מְלַרְע לְאַרְעָא:
 לֹא־תִסְגֹּד לְהוֹן וְלֹא תִפְלַחְנוּן אַרְי אֲנִי יי אֱלֹהֵי אֵל־קִנְאָה
 מִסַּעַר חֹבֵי אֲבֵהֶן עַל־בְּנֵי מְרִדִין עַל־דֵּר תְּלִיתִי וְעַל־דֵּר רְבִיעִי
 לְשִׁנְאֵי בְּרַ מְשַׁלְמִין בְּנִיָּא לְמַחְשֵׁי בֵּתֵר אֲבֵהֶתְהוֹן: וְעַבְדֵּי טִיבוֹ
 לְאַלְפֵי רִקְעַ לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּרֵי: לא תִימִי בְּשִׁמְיָא דִּי
 אֱלֹהֵי לְמִנְנָא אַרְי לא יִזְבִּי יי יתְ דִּימִי בְּשִׁמְיָא לְשַׁקְרָא: תִּי
 דְכַר יתְ יוֹמָא דְשַׁבְתָּא לְקַדְשׁוֹתָהּ: שְׁתָּא יוֹמֵן תִּפְלַח וְתַעֲבֹד
 כֹּל־עֵבִידְתֵךְ: וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְתָּא קְרַם יי אֱלֹהֵי לא תַעֲבֹד
 כֹּל־עֵבִידְתָּא אֲתָּ וּבְרַךְ וּבְרַתֵךְ עֲבֹדֵךְ וְאַסְתֵךְ וּבְעִירֵךְ וּגְיֹרֵךְ דִּי
 בְּקִרְיָךְ: אַרְי שְׁתָּא יוֹמֵן עֲבֹד יי יתְ שְׁמִיָּא וְיִתְ אַרְעָא יתְ יוֹמָא
 וְיִתְ כֹּר־דִּי כְהוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל־כֵּן בְּרַךְ יי יתְ יוֹמָא
 דְשַׁבְתָּא וְקַדְשָׁהּ: יִקְרַ יתְ אֲבוּךְ וְיִתְ אִמְךָ בְּדִיל דִּיִּזְכְּרוּן יוֹמֵךְ
 עַל־אַרְעָא דִּי אֱלֹהֵי יְהִי לֵךְ: לא תִקְטֹל נַפְשׁ: לא תִגְנוֹף: לא
 תִגְנֹב: לא תִסְהַר בְּחִבְרֵךְ סְהַרְוֹתָא דְשַׁקְרָא: לא תִחַמַד בֵּית
 חֵבְרֵךְ לֹא־תִחַמַד אֲתָּת חֵבְרֵךְ וְעַבְדָּהּ וְאַסְתָּהּ וְתוֹרָהּ וְחַמְרָהּ
 וְגַבְלֵי לְחִבְרֵךְ: תוֹק.